

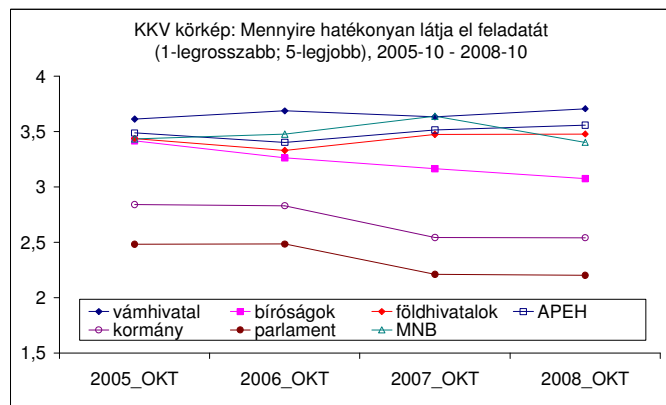
A Figyelő, az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) és a Volksbank Zrt. 2005. januárban közös kutatást indított a kis- és közepes vállalkozások üzleti helyzetének, rövid távú kilátásainak feltárására és e célcsoport üzleti helyzetét befolyásoló gazdasági és intézményi tényezők és hatások felmérésére. E vizsgálat során negyedévente, összesen 300 - a feldolgozóiparba, az építőiparba és a szolgáltatásokba sorolt - cég körében, egymással megegyező mintán, a kis- és közepes cégek gazdasági teljesítményét és ágazati megoszlását reprezentáló céget kérdeztünk meg és elemezzük a kapott eredményeket. A tizenhatodik felvételre 2008. októberében került sor, ekkor 300 cég vezetője válaszolt telefonon a kérdezőbiztosok által feltett kérdésekre.

A felvételben sor került a vállalkozások gazdasági és politikai környezetükről alkotott véleményének vizsgálatára is, mely azt mutatja, hogy a közhivatalok és intézmények közül a cégvezetők leginkább a honvédség, az egyetemek, a vámhivatalok és a posta munkájával elégedettek, a legkevésbé pedig a kórházak, a kormány és a parlament munkájával. A megkérdezettek között sokan egyetértettek azzal, hogy könnyű hozzájutni a céget érintő törvényekkel és szabályokkal kapcsolatos információkhoz és ez nem változott az utóbbi három évben. Azzal viszont nagyon kevesen értettek egyet, hogy a vállalkozásokat érintő jogszabályok és adminisztratív megoldások elősegítik a vállalkozások fejlődését, és abban is sokan kételkedtek, hogy az oktatási rendszer képzései megfelelnek a munkaerő-piaci igényeknek. A korrupcióra vonatkozó adatok azt mutatják, hogy az utóbbi évben a korrupció valamelyest visszaszorult a kis-és közepes vállalkozások körében. A cégek működése és növekedése terén akadályt jelentő szabályozások, adminisztratív, adózási és egyéb feltételek észlelésével kapcsolatban alig történt változás 2005 és 2008 között. Mindhárom évben a magas adóráták jelentették messze a legnagyobb akadályt a vállalkozások számára. További gyakrabban említett fontos akadályozó tényezők a nem megfelelően képzett munkaerő, a lassú ügyintézés és az adó-jogszabályok.

A vállalkozások gazdasági és politikai környezetükkel kapcsolatos véleményét 2005-tel kezdődően minden év októberében megvizsgáltuk. Az alábbiakban a négy év során kirajzolódó tendenciákat foglaljuk össze.

A közhivatalok és intézmények szolgáltatásainak minőségével és hatékonyságával való elégedettség

A közhivatalokkal és intézményekkel való elégedettség méréséből kiderül, hogy a cégvezetők legkevésbé a kórházak, a kormány és a parlament munkájával voltak elégedettek. Elégedettségük a parlament és a kormány esetében csökkent 2005-höz képest, míg a kórházakkal való elégedettség az elmúlt egy év során növekedett. A legnagyobb elégedettséget a vámhivatalok és az egyetemek munkájával kapcsolatban mértük. A legjelentősebb emelkedést (2007 októberéhez képest) a honvédség esetében tapasztaltuk. A Magyar Nemzeti Bankkal és a szakiskolákkal elégedett cégvezetők aránya relatíve erősen csökkent 2007 októberé óta, a bíróságokkal elégedettek aránya pedig 2005 óta folyamatosan enyhén csökken.

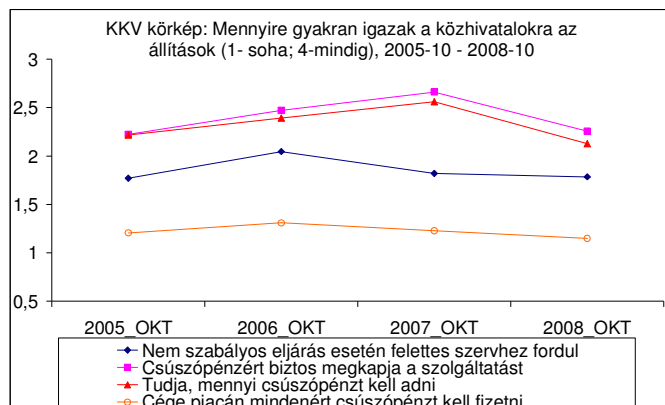
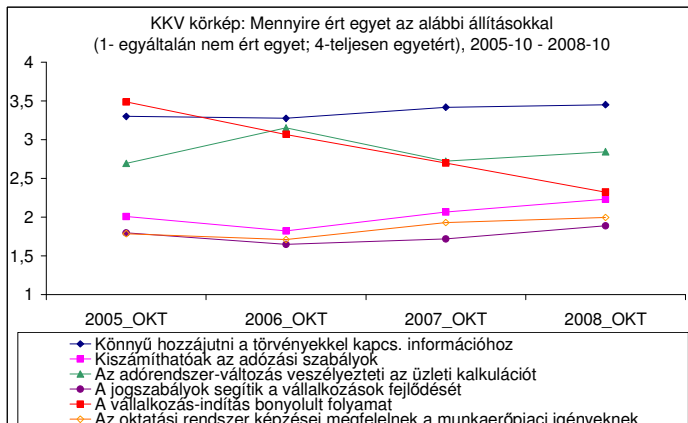

A jogszabályi és adminisztratív környezettel kapcsolatos vélemények

A kérdőívben felsorolt állítások közül a legtöbb cégvezető azzal értett egyet, hogy könnyű hozzájutni a céget érintő törvényekkel és szabályokkal kapcsolatos információkhoz – ez nem változott jelentősen az utóbbi három évben. Viszonylag sok cégvezető gondolta, hogy a vállalkozásindítás Magyarországon bonyolult és munkaigényes folyamat, de arányuk folyamatosan csökken 2005 óta. Sokan gondolták úgy, hogy az adórendszer-változás veszélyezteti az üzleti kalkulációt, bár a 2007-es alacsonyabb érték után 2008-ban ismét enyhe emelkedést tapasztaltunk. A cégvezetők kevésbé érzik kiszámíthatónak és egyértelműnek az adózási és egyéb szabályokat és ebben csak enyhe növekedés tapasztalható 2005 óta. Kevesen vélték úgy, hogy az oktatási rendszer kínálja képzések megfelelnek a munkaerő-piaci igényeknek és elvárásoknak, de a tendencia enyhén emelkedő. A cégvezetők általában nem értenek egyet azzal, hogy a vállalkozásokat érintő jogszabályok és adminisztratív megoldások elősegítik a vállalkozások fejlődését és ez a vélemény alig változott az utóbbi három évben.

A korrupció megítélése

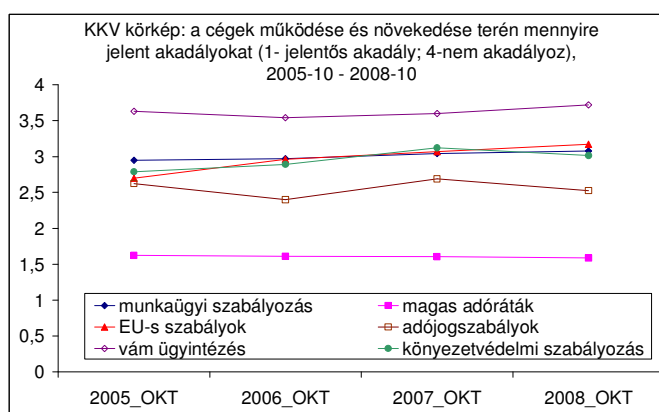
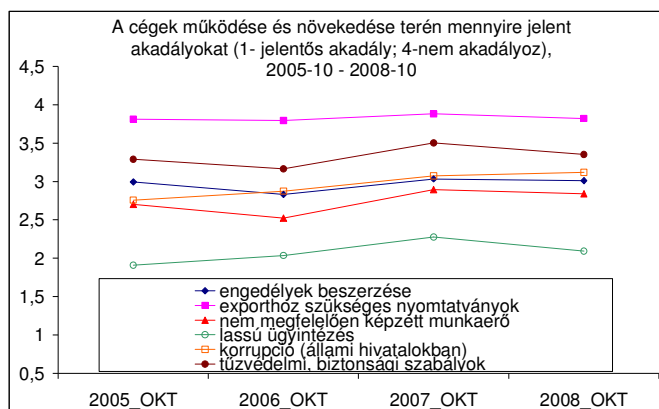
Az adatok azt mutatják, hogy 2007 októbere óta megfordult a korrupció terjedésének folyamata a kis-és közepes vállalkozások körében. De a cégvezetők a négy állítás közül még mindig azokkal értettek a leginkább egyet, amelyek a korrupcióra mint bevett megoldásra vonatkoznak. („Ha egy cég csúsópénzt fizet egy kormányzati hivatalnoknak, akkor biztos, hogy megkapja a kért szolgáltatást”, illetve „A cégek előre tudják, hogy mennyi csúsópénzt kell adni”). Megfigyelhető azonban, hogy az egyetértők aránya mindkét állítás esetében csökkenni kezdett. Az adatokból az is látható, hogy ha egy kormányzati hivatalnok nem a szabályoknak megfelelően jár el, akkor a jogorvoslatra kevesen vennék igénybe a hivatalos utat, kevesen fordulnának a feletteséhez, vagy egy másik kormányzati hivatalhoz, tehát a cégek továbbra is kevésbé bíznak a kormányzati intézményrendszer kiszámíthatóságában. A korrupció a kis- és közepes vállalkozások körében a fentiek figyelembevételével egyelőre behatároltnak tűnik: nagyon kevesen gondolják, hogy cégük piacán mindenért (például engedély, önkormányzati megrendelés) csúsópénzt kell fizetni.

A vállalkozások által érzékelt akadályok

A vállalatok működését és növekedését akadályozó tényezők súlya nem változott jelentősen 2005 óta. Az 1-től 4-ig terjedő skálán az 1-es jelentette azt, hogy az adott dolog jelentős akadály a cég működése terén, a 4-es pedig azt, hogy egyáltalán nem jelent akadályt. 2005 és 2008 között a két legnagyobb akadály változatlanul: a magas adóráták és az állami hivatalok lassú ügyintézése. Az utóbbi jelentősége 2005 és 2007 között folyamatosan csökkent, bár nagyon enyhe mértékben, 2008-ban viszont újra nőtt a súlya. A legkisebb problémát a vámügyintézés és az exporthoz szükséges nyomtatványok beszerzése jelenti a vállalatoknak, ugyanakkor ehhez a kedvező eredményhez az is hozzájárul, hogy nem minden vállalat exportál, így nem kell vámügyeket intézniük, exporthoz szükséges nyomtatványokat beszerezniük. Az egyáltalán nem exportáló vállalatok körében a vámügyintézés nehézségeit jelző mutató értéke 3,81, míg az értékesítésüknek nagy részét exportálóknál ez az érték 3,57, vagyis ez utóbbiaknak nagyobb akadályt jelent a vámügyintézés. Míg az EU-s szabályok betartása egyre kisebb akadályt jelent, a magyar adó-jogszabályok okozta nehézségek a 2006 és 2007 közti enyhülés után ismét növekedni kezdtek 2007 és 2008 októbere között.

Mind a négy évben a magas adóráták jelentették messze a legnagyobb akadályt a vállalkozások számára, bár 2008-ban kis mértékben csökkent jelentőségük. További gyakrabban említett fontos akadályozó tényezők még: a nem megfelelően képzett munkaerő, az állami hivatalokban történő lassú ügyintézés és az adó-jogszabályok.

Makrogazdasági tendenciák: gazdasági prognózisok 2009-re

A Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet 2008 negyedik negyedévi Konjunktúrajelentése szerint a globális növekedési kilátások 2008 végén tovább romlottak. Az negatív várakozások következményeképpen a 2009-re és 2010-re vonatkozó növekedési prognózisokat világszerte újra és újra lefelé korrigálják. A globális lassulás következtében a világkereskedelem volumene 2009-ben akár csökkenhet is. A szakértői becslések szerint az USA gazdaságának recessziója a vártnál jobban elhúzódik, a 2008-as 1%-os GDP-növekedést 2009-ben 1%-os visszaesés követi, és annak is nagy az esélye, hogy 2010-ben is csak stagnálás várható az amerikai gazdaságban.

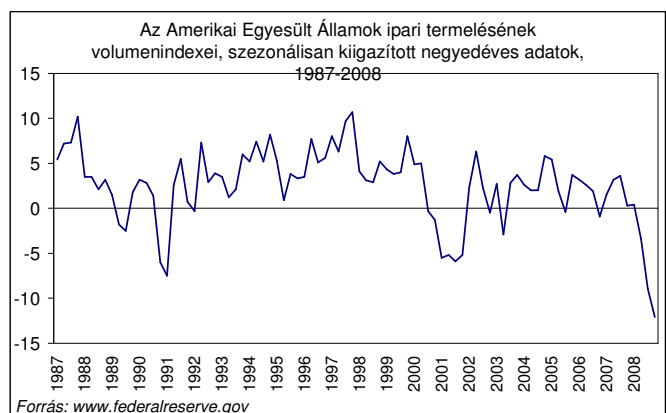
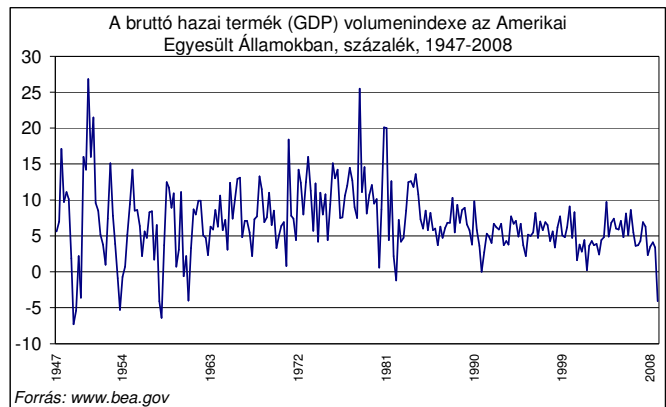
A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet 2009-re vonatkozó előrejelzése a német bruttó hazai termék 2,2%-os visszaesését valószínűsíti 2009-re, és az elemzés szerint az export-volumen is igen erőteljes csökkenést fog mutatni a világra kiterjedő recesszió miatt. Csökkenni fog a kapacitás-kihasználtság, hanyatlani fognak a jövedelmezőségi várakozások, valamint visszaesnek a beruházások és az építőipari megrendelések is.

A francia statisztikai hivatal (INSEE) szakértőinek 2009 januárban publikált elemzése az euró-zóna közeljövőre vonatkozó kilátásait elemzi. Az euró-övezet 2008 második felében süllyedt recesszióba, a GDP immár a második egymást követő negyedévben mutatott csökkenést. A rövid távú indikátorok romló kilátásokat mutatnak a gazdaság teljesítményére vonatkozóan a következő negyedévekben is.

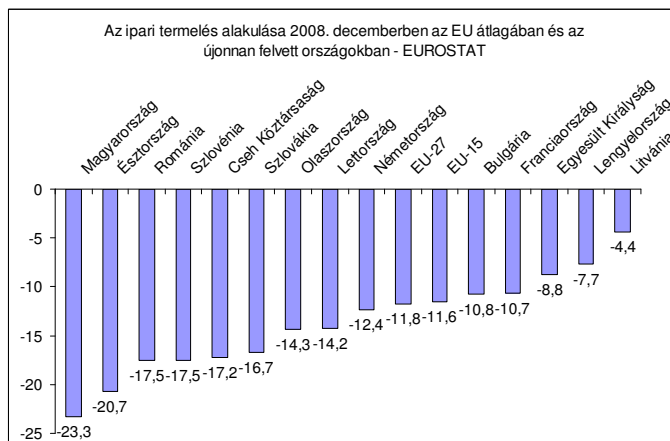
A Kopint-Tárki előrejelzése

A Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet 2008 negyedik negyedévi Konjunktúrajelentése szerint a globális növekedési kilátások 2008 harmadik negyedéve óta tovább romlottak. A rendkívül negatív várakozások következtében a növekedési prognózisokat világszerte újra és újra lefelé korrigálják. A globális lassulás következtében a világkereskedelem volumene 2009-ben akár csökkenhet is. A szakértői becslések szerint az amerikai recesszió a vártnál jobban elhúzódik, a 2008-as 1%-os GDP-növekedést 2009-ben visszaesés (-1%) követi, és annak is nagy az esélye, hogy 2010-ben is csak stagnálás várható.

2008 végén a szakértők nagyon kedvezőtlen nemzetközi gazdasági kilátásokról számoltak be: a japán gazdaságot ismét a defláció veszélye fenyegette, Kínában a korábban kétszámjegyű növekedés várhatóan 2008-ban 9,5%-ra, 2009-ben pedig 7,5% körülire lassul. Az orosz gazdaság 2008-as, 6,6%-os gazdasági növekedése a pénzügyi megrázkódtatások és a gyors ütemben csökkenő olajárak hatására 2009-ben 4% alá mérséklődhet. A globális lassulás kísérőjelensége a mérséklődő inflációs trend: elsősorban a 2008 júliusában még rekordmagasságú olaj- és élelmiszerárak csökkennek, de 2008 közepe óta a nyersanyagpiacokon is esnek az árak. Az olajárak jövőbeli alakulása terén nagyok a bizonytalanságok: a kereslet várható visszaesése következtében a hordónkénti olajár 2009-ben 55 dollár körüli szintre mérséklődhet. A pénzpiaci bizonytalanságok még mindig fennállnak, a jegybankok ősz óta csökkentik az irányadó kamatlábat annak érdekében, hogy a bankközi piacokat, illetve a hitelezési tevékenységet élénkítsék.

Az Európai Unióban végbemenő jelentős pénzügyi korrekciók és a bankszektorban kialakult bizalmatlanság a reálgazdaságban is éreztetik hatásukat: a hitelkereslet csökkent, a magánfogyasztás és a beruházási hajlandóság is visszafogottá vált. A külpiaci kereslet visszaesése miatt 2008-ban jelentősen lassult az export növekedése, 2009-re pedig az export volumenének csökkenése várható. Az euró-övezet helyzetét meghatározó három nagy országban, Németországban, Franciaországban és Olaszországban a gazdasági helyzet 2008 harmadik negyedéve óta tovább romlott. Ennek következtében az euró-övezet gazdasági növekedése a 2007-es 2,7%-kal szemben 2008-ban 1%-ra mérséklődik, és 2009-ben várhatóan negatívba fordul (-1,2%). A növekedésslassulás az infláció mérséklődésével és a foglalkoztatási helyzet jelentős romlásával párosul.

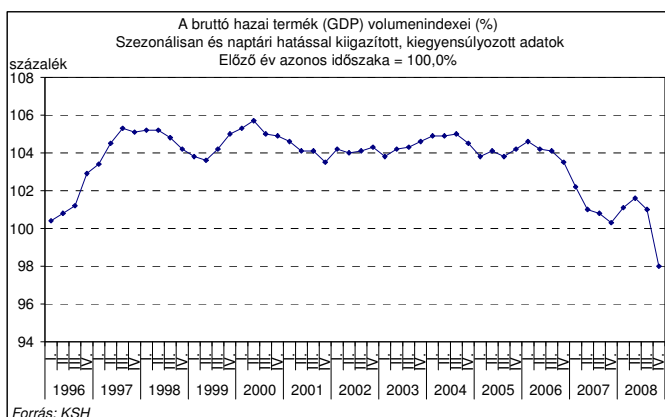

A nemzetközi válság hatására az új EU-tagországok gazdasági növekedése is jelentősen lassul: míg 2006-2007-ben meghaladta a 6%-ot, 2008-ban 4,5-5% közötti, 2009-ben pedig átlagosan legfeljebb 2%-os GDP-növekedés várható. A külső egyensúlyhiány miatt korrekcióra kényszerülő balti államokban, illetve a fiskális kiigazítás sokadik fázisát elszenvedő Magyarországon 2009-ben a GDP 1-5% közötti visszaesése várható, de a közelmúlt túlfűtött növekedése után Románia és Bulgária is jelentős növekedési korrekcióval szembesül. Az új EU-tagországok munkaerőpiacain egyértelmű a negatív trendforduló, különösen a balti országokban és Magyarországon. A közelmúltban tapasztalható látványos javulást a régió egészében is enyhe romlás követheti: a munkanélküliség a 2008-as 6,6%-ról ismét a 7% fölötti tartományba emelkedhet stagnáló foglalkoztatás mellett.

A pénzügyi krízis nagyon rossz állapotban találta a magyar versenyszektort. A gazdasági növekedés üteme már az állami költelezés időszakában is folyamatosan csökkent, a magyar gazdaság lemaradása a többi felzárkózó országhoz képest folyamatosan nőtt, a versenyszféra beruházásai minimálisra zsugorodtak. 2008 első háromnegyed évében 1,5%-os növekedést mutatott a GDP, de az elemzők ennek ellenére csak 0,6%-os növekedést várnak a 2008-as év egészére, mivel az utolsó negyedévben – a már rendelkezésre álló részadatokat szerint – 2,1%-kal csökkent a bruttó hazai termék (Kopint-Tárki, 2009)

Forrás: Kopint-Tárki (<http://www.kopint-tarki.hu>)

A GVI várakozásai szerint 2009-ben a gazdaság teljesítménye 3-5%-kal csökkenhet, és ez négy tényezőtől függ: a) a külpiaci kereslet alakulásától; b) a további kiigazító kormányzati programok keresletcsökkentő hatásától; c) a belföldi kereslettől d) a likviditásszűke alakulásától és mértékétől a vállalatok piacán. Tekintettel az amerikai gazdaságban bekövetkező vártnál mélyebb és várhatóan elhúzódó recesszióra és ennek várható nyugat-európai hatására, 2009-et mélyülő recesszió jellemzi és az esetleges fordulópontonra 2010 elején lehet számítani.

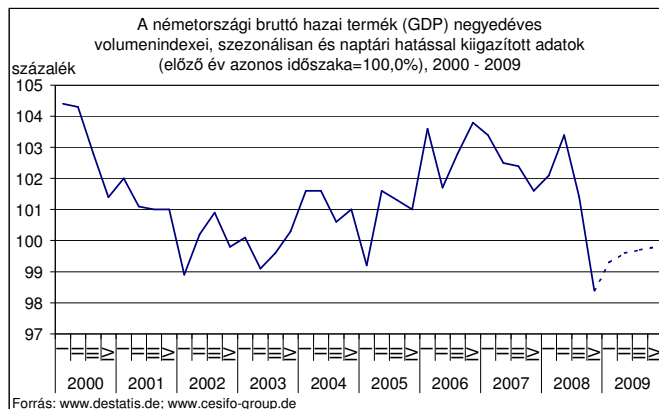

A német gazdaság 2009-ben

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet előrejelzése szerint a gazdasági válság rendkívül erősen vissza fogja vetni a német gazdaság 2009. évi teljesítményét, amely a romló világgazdasági helyzet hatására már 2008 második felében lassulni kezdett. A csökkenés a harmadik negyedévben vált igazán érzékelhetővé, a negyedik negyedévben pedig felgyorsult: a GDP 0,4%-kal maradt el az előző év azonos időszakától, és a kapacitáskihasználtság is hosszú távú átlaga alá esett. A német gazdaság ennek következtében recesszióba került. A gazdasági visszaesés először az exportban mutatkozott meg, amelynek volumene 2008 tavasza óta gyors ütemben csökken. Ennek egyik fő oka a gyengülő nemzetközi gazdaság, amely egyre kisebb keresletet támaszt a német export legfontosabb részét képező javak iránt.

A prognózis a német bruttó hazai termék éves átlagban 2,2%-os visszaesését valószínűsíti 2009-re, és az exportvolumen is igen erőteljes csökkenést fog mutatni a világra kiterjedő recesszió miatt. Csökkenni fog a kapacitáskihasználtság, hanyatlani fognak a jövedelmezőségi várakozások, valamint visszaesnek a beruházások és az építőipari megrendelések is. A lakossági fogyasztás az emelkedő átlagos reálbérek ellenére csak kismértékben fog növekedni egyrészt a foglalkoztatottság visszaesése miatt, másrészt a pénzügyi és bizalmi válság következtében magas megtakarítási ráták hatására. Az Ifo a munkaerőkereslet csökkenését prognosztizálja 2009-re. A bérből és fizetésből élők száma várhatóan 0,8%-kal fog csökkenni, kb. 40 millió főre. A német szakértők körülbelül 540 000 új regisztrált munkanélküliire számítanak a 2009-es év folyamán, mely 8%-os átlagos munkanélküliségi rátát eredményezne 2009-re.

Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de>)

Az euró-zóna gazdasága 2009-ben

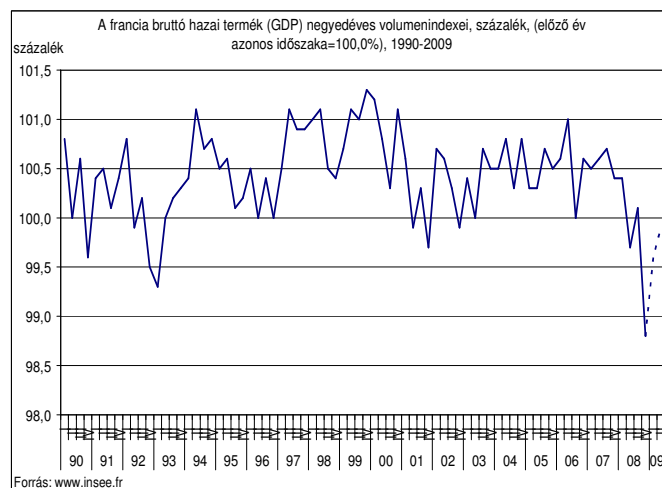
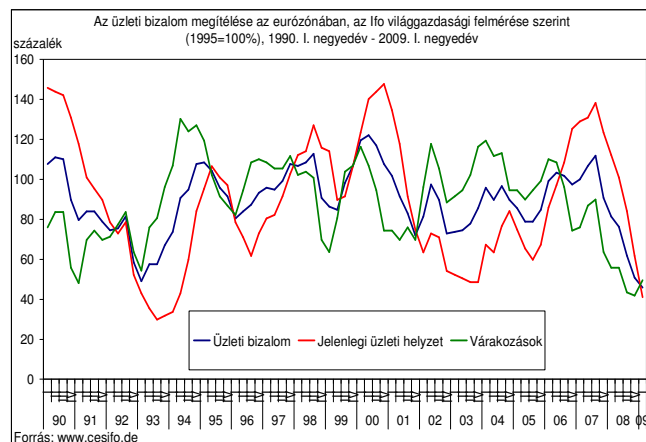
A francia statisztikai hivatal (INSEE) szakértőinek 2009 januárjában publikált elemzése az euró-zóna közeljövőre vonatkozó kilátásait elemzi. Az euró-övezet 2008 második felében süllyedt recesszióba, a GDP immár a második egymást követő negyedévben mutatott csökkenést. A rövid távú indikátorok romló kilátásokat mutatnak a gazdaság teljesítményére vonatkozóan a következő negyedévekben is. 2008 harmadik negyedévében az euró-zóna bruttó hazai terméke 0,2%-kal csökkent a beruházások és a nettó export erőteljes visszaesése következtében. Az előzetes adatok azt mutatják, hogy 2008 negyedik negyedévében a GDP 0,6%-kal csökkent. Az előrejelzés szerint 2009 első felére a lassuló ütemű csökkenés lesz jellemző: a szakértők valószínűsítik, hogy az üzleti bizalom és a piacok normál működésének helyreállítását célzó állami intézkedések hatása ekkorra válik érzékelhetővé.

A háztartások fogyasztása 2008 harmadik negyedévében stagnált, az utolsó negyedévben pedig az előzetes adatok szerint 0,2%-kal csökkent. A legtöbb elemző az olajár csökkenése miatt enyhülő inflációt vár: 2009 márciusára 1,2%-ot, júniusra pedig 0,6%-ot. A szakértői becslés szerint az alacsonyabb infláció vásárlóerőt növelő hatása ellenére a fogyasztás további csökkenése várható 2009 első negyedévére is, a második negyedévet tekintve pedig stagnálásra számítanak. A jövőbeli gazdasági helyzettel kapcsolatos növekvő bizonytalanság megtakarításaik növelésére ösztönzi a háztartásokat. A munkaerő-piaci helyzet várhatóan romlani fog, a vállalatok létszám bővítési szándéka visszaesik, ami még inkább visszaveti a háztartási fogyasztást.

Az ipari termelés hónapok óta gyengülő növekedése az előzetes adatok szerint negatív trendbe fordult át 2008 negyedik negyedévében (2,3%-os csökkenés) és az INSEE elemzői 2009 első felét tekintve is visszaesésre számítanak (1,3%-os, illetve 0,7%-os csökkenés az első két negyedévben).

A szűkös hitellehetőségek, a kereslet visszaesése és a kapacitáskihasználtság csökkenése a cégeket a beruházások visszafogására készíti: a beruházások volumene körülbelül 2,5%-kal esett 2008 utolsó negyedévében, és az elemzők 2009 első két negyedévére is csökkenést várnak. Az építési beruházások valószínűleg követik az ingatlanpiaci recessziót a legtöbb euró-övezetbeli országban.

Forrás: INSEE (<http://www.insee.fr>)

Német és francia bizalmi indexek

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2009 februárjában – az előző hónap javuló tendenciája után – kismértékben romlott. A jelenlegi üzleti helyzetet továbbra is igen negatívan látják a megkérdezett vállalatvezetők, de a következő hat hónap üzleti kilátásait tekintve már kevésbé pesszimisták, mint a múlt hónapban. Ennek ellenére elmondható, hogy a vállalatok várakozásai alapján véve szkeptikusak maradtak és a legfrissebb felmérés eredményei nem jeleznek fordulópontot.

A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése szerint a februárban megkérdezett vállalatvezetők úgy látják, a franciaországi ipari konjunktúra újabb visszaesést mutat. Az INSEE üzleti bizalmi indexe 68 pontra csökkent és elérte eddigi történetének legalacsonyabb értékét.

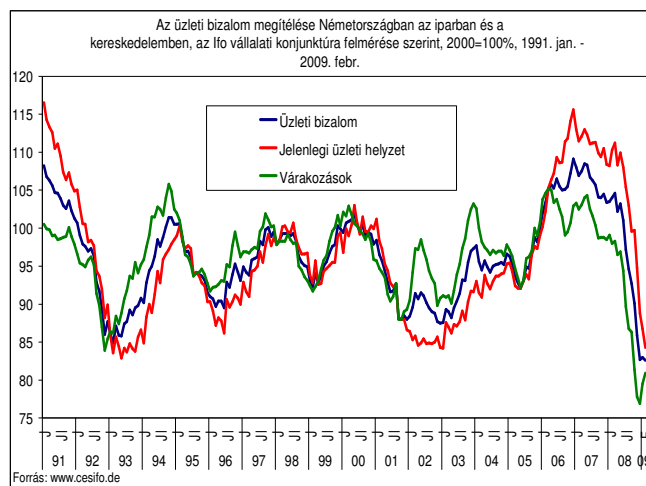
Németország - IFO

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2009 februárjában enyhén romlott az előző hónap javuló tendenciája után. Bár a jelenlegi üzleti helyzet megítélésének hónapok óta romló tendenciája februárban is folytatódott, a megkérdezett vállalatvezetők a következő hat hónap üzleti kilátásait tekintve már kevésbé pesszimisták, mint januárban. Mindazonáltal a vállalatok várakozásai alapján véve szkeptikusak maradtak, a felmérés eredményei pedig – egészében véve – nem jeleznek fordulópontot.

Az ipari vállalkozások körében februárban tovább esett a bizalmi index a múlt hónaphoz képest, a megkérdezett cégek újfent üzleti helyzetük romlásáról számoltak be. A következő fél évre vonatkozó kilátásaik viszont igen enyhe javulást mutatnak. Az ipari vállalkozások vezetői további romlásra számítanak exportlehetőségeikkel kapcsolatban. A vállalkozók az alkalmazotti létszám további csökkentését tervezik.

A kiskereskedelemben a bizalmi index értéke januárhoz hasonlóan februárban is növekedett. A cégek jelenlegi üzleti helyzetüket is kedvezőbbnek látják és a következő hat hónapot tekintve is kevésbé pesszimisták. Ennek hátterében valószínűleg az áll, hogy az autó-kiskereskedelemben már érződik annak az állami szubvenciónak a hatása, mely a régi autók kiselejtezését támogatja. Az Ifo bizalmi indexe emelkedett az építőipar területén is: mind a jelenlegi helyzet, mind pedig a jövőbeli kilátások megítélése javult. A nagykereskedelemmel foglalkozó cégek körében viszont januárhoz képest borúsabbá vált a helyzet: a megkérdezett vállalkozások óvatosabban nyilatkoztak a jelenlegi és a következő félre várható üzleti helyzetükről is.

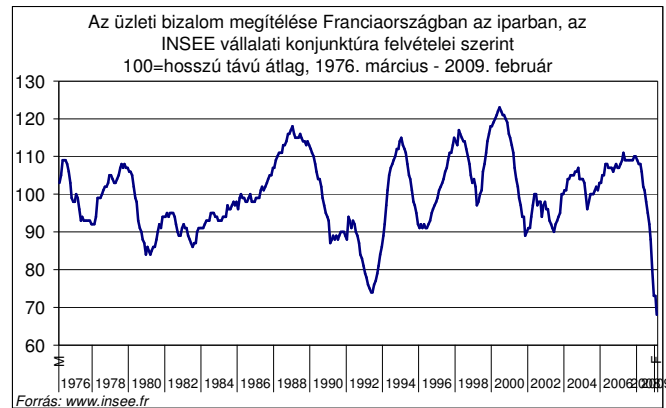
Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de>)

Franciaország - INSEE

A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése szerint a februárban megkérdezett vállalatvezetők úgy látják, az ipari konjunktúra újabb visszaesést mutat. Az INSEE üzleti bizalmi indexe öt ponttal 68 pontra csökkent és elérte eddigi történetének legalacsonyabb értékét. Az ipari vállalatok vezetői úgy gondolják, kibocsátásuk növekedési üteme februárban újból határozottan csökkent, és a késztermék-készletek volumene jóval hosszú távú átlagos értéke felett maradt. A belföldi és külföldi megrendelések csak kevésbé bővültek. A vállalatvezetők közeljövőre vonatkozó egyéni kilátásai újfent romlottak: úgy látják, a gyártás növekedési üteme a következő hónapokban is egyre alacsonyabb lesz. Az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók általános ipari aktivitásra vonatkozó véleményét mutatja – a januárban elért, eddigi legalacsonyabb értékén maradt. A vállalatvezetők prognózisa szerint árakat ismét csökkenteni fogják a következő hónapokban.

Forrás: INSEE (<http://www.insee.fr>)

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az
 alábbiak szerint hivatkozzon:
 MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,
 2009 / február, Budapest,
 2009-02-28